מאור עינים — בא

הקושיא מפורסמת שזכרו המפרשים איך נוטל ממנו הבחירה שהיה ראוי להיות חפשית. ועל פי דרכינו נשים לב לדקדק מלת אלה באמרו למען שתי אותותי אלה בקרבו הוא כאלו מורה באצבע על האותות שאלה הם אשר לנגד עיניו ובאמת לא למראה עיניו היה אמנם ענין יציאת מצרים שהיה הדעת בגלות אצל פרעה והוא כי העם אפילו בני ישראל לא ידעו את ה' אף על פי שהיה להם בקבלה מפי אבותיהם הקדושים אבות העולם מכל מקום בעבור שהיו דור רביעי נשכח מהם הדעת האמיתי שעליו אמר דוד המלך עליו השלום לשלמה בנו (דברי הימים א כ"ח, ט') דע את אלהי אביך וזהו עיקר הגלות שהיה דעת בגלות במצרים ולכן אמר פרעה הרשע מי ה' וגו' שכפר בעיקר שלא האמין רק בכשפים שהיה מכשף גדול ולא ידע את ה' כי אין מלבדו כתיב ואפילו כשפים שמכחישים פמליא של מעלה אין להם יכולת לפעול בלתי רצון השם יתברך כמבואר בש"ם במעשה ברבי חנינא בן דוסא ולכן כשרצה השם יתברך לגאול את עמו בני ישראל ממצרים שיהיה להם הדעת האמיתי ולהורות כי ה' הוא האלהים שהוא תקיף ובעל היכולת ובעל הכחות כולם אמר למען שתי אותותי אלה בקרבו בעבור שהוא כפר בעיקר בשביל חסרון געת ואמר מי ה' אצרף אותותי אלה בקרבו כלומר שהיה אצלו בגלות ועל ידי זה הצירוף יהיה תיבת אלהים בשלימות ויודע כי ה' הוא האלהים הוא התקיף ובעל היכולת ואין עוד מלבדו ואפילו כשפים כאמור:

ובזה יבואר קושית המפרשים הנ"ל כי הנה עיקר הבחירה הוא שאמר הכתוב (דברים ל', ט"ו) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב וגו' ובחרת בחיים שם, י"ט ובמה יבחר אדם הטוב מן הרע אם לא בדעת כשיהיה לו לאדם דעת להבחין בין טוב לרע אז יוכל לבחור בטוב ולמאוס ברע והנה בגלות מצרים היה הדעת בגלות כאמור ולא היה אז הבחירה השלימה בדעת השלם כי זהו עיקר יציאת מצרים שיצא הדעת מהגלות ויכול להיות הבחירה בדעת משאל כן בגלות כשהיה אצלו במצרים הדעת אז גם הבחירה לא היה יכולה להיות ואם כן לא נטלו מפרעה הבחירה כלל שהרי לא היתה עדיין הבחירה כנ"ל שהרי נתהוה אחר כך בצאתם ממצרים ויצא הדעת מן הגלות אז היה על מה לחול הבחירה כאמור:

ועם זה יתבאר עוד קושית הרמב"ם והוא מבואר בזוהר חדש בשם קדמאי על ענין הבחירה שניתן לאדם חפשית וידיעת השם יתברך איך יוכל להיות שניהם כאחד:

אך אמנם הנה כאשר אמרנו כי עיקר הבחירה הוא בדעת כשידע אדם את ה' בדעת שלם אז יש שכיכות לבחירה מה שאין כן בלא דעת אין שייכות לבחירה ובהיות כן הבחירה והידיעה הכל אחד כי במה בוחר האדם הלא בדעת והדעת של השם יתברך הוא הבחירה אם כן זהו עצם ידיעת הבורא ברוך הוא שהוא יודע הבחירה ואינם ענינים סותרים זה את זה רק הכל אחד כנ"ל והבן:

אמנם מה שמבואר בש"ס אין אדם עובר עבירה אם כן נכנס בו רוח שטות הוא על ענין אחר כי הלא ידוע מה שאמר הכתוב וצדיק באמונתו יחיה כי לפעמים אדם נופל מהדעת והוא דרך נסיון מהבורא יתברך שנוטלין ממנו הדעת לראות היעמוד בדרכי ה' ואף על פי כן יאחז צדיק דרכו באמונתו ואף על פי שנוטלין ממנו הדעת מכל מקום הולך ומתחזק בדרכי ה' משאל כן אם אין לו האמונה אז כשנופל מהדעת ונכנס בו רוח שטות יוכל לעבור עבירה ח"ו ולזה כוונו רז"ל באמרם אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות רצה לומר שנופל מהדעת דרך נסיון אך בגלות מצרים לא היה הדעת אצלם כלל ולא היה אז שייכות לבחירה כאמור וזהו לפי שהיה הדעת בקטנות רצה לומר שהיו בדעת כמו קטן שאין לו דעת ולכן אמרו בש"ם קטן אין לו מחשבה וזה שאמר הכתוב עוד ולמען תספר וגו' את אשר התעללתי במצרים מלשון עולל ויונק כמו אשר התקטנתי במצרים רצה לומר שהיה הדעת בקטנות במצרים ואחר זה אמר וידעתם כי אני ה' רצה לומר שיהיה להם הדעת השלם בצאתם ממצרים לידע את ה' בדעת:

איתא בזוהר הקדוש בא אל פרעה לך אל פרעה מבעיא ליה וגם הקושיא שזכרו המפרשים שכתבתי לעיל כי הנה הנס של יציאת מצרים היה שהדעת היה בגלות אצל פרעה הרשע במצרים ולכן גלו ישראל לשם להוציא הדעת משם וקושי השיעבוד השלים ואיתא בתיקוני זוהר ויעבידו מצרים בחומר דא קל וחומר ובלבנים דא לבון הלכתא ובכל עבודה בשדה דא ברייתא את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך דא פירכא רצה לומר שהיה הכל בגלות במצרים וכשעבודם הוציאו את הדעת שהוא התורה מהגלות וכשעבדו בחומר הוציאו את הקל וחומר מהגלות וכן בשאר כל העבודות כאמור ולכן כשאמר משה רבינו ע"ה הן בני ישראל לא שמעו אלי וגו' פירש רש"י זה אחד מעשרה קל וחומר שבתורה רצה לומר כשאמר קל וחומר זה הוציא את הקל וחומר שבתורה מהגלות שכל התורה היתה בגלות מצרים כיון שהדעת היה בגלות והדעת הוא התורה. והנה התורה מתחלה בב' בראשית ברא וגו' ולמה לא התחילה התורה באי' שהוא ראשון לכל האותיות מפני שלא היה העולם יכול להתקיים אפילו שעה אחת והיה בטל ממציאות מפני גודל בהירות אות א' שהוא רמז לאלופו של עולם שהוא השם יתברך בכבודו ובעצמו כביכול אך כי שמש ומגן ה' אלהים (תהלים פ"ד, י"ב) ורצה לומר כמו שבשמש אי אפשר להתקיים מפני גודל בהירות אות הא' שהוא אלופו של עולם רק על ידי מחסה ומגן שהוא אות ה ב' ועל ידו יוכל להצמצם אות הא' להיות גם כן בתורה שהרי אחר אות ב' של בראשית מצינו תיכף כמה אלפי"ן במלת בראשית ובמלת ברא אלקים אחר שנתצמצם על ידי אות ב'. וזה בא אל פרעה רצה לומר על ידי הב' יהיה האל"ף בתורה ובעבור שעתה התורה היא בגלות לכן הכבדתי את לבו ואת וגו' שיעבדו ישראל בחומר ובלבנים להוציא את התורה מן הגלות וכמו שכתוב בתיקונים בחומר דא קל וחומר כמו שאמור עליל שבזה הוציאו את הקל וחומר מן הגלות וכיוצא בזה בשאר העבודות וזה למען שיתי אותותי אלה בקרבו שהאותיות שהם של התורה צריך להוציא מהגלות ומסיים הכתוב למען תספר וגו' את אשר התעללתי וגו' רצה לומר שהתקטנתי שהיה הדעת בקטנות ועתה וידעתם וגו' כמו שאמור לעיל: